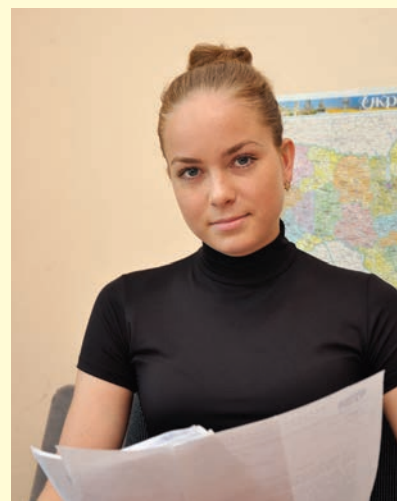

Ігор ПОБІРЧЕНКО:

«Рішення має бути справедливим. Але, звичайно ж, це здійсниться волею тих, хто вирішує»

Про особливості роботи міжнародних комерційних судів нашому оглядачеві Юлії ЦИРФІ розповів голова Міжнародного арбітражного суду і Морської арбітражної комісії при ТПП України Ігор Гаврилович ПОБІРЧЕНКО:

– У 90 відсотків країн світу арбітражні суди існують при ТПП, бо це неурядові, недержавні організації, а іноземці, як відомо, не довіряють державним судам.

До міжнародних арбітражів можна віднести й Стокгольмський суд, який є досить кваліфікованим, бо має тривалу історію. Тому, створюючи МКАС при ТПП України, ми зверталися, в тому числі, й до досвіду Стокгольмського арбітражу. Під час існування Радянського Союзу дуже часто підприємства позивалися до нього задля вирішення спорів з «буржуазними» капіталістичними контрагентами. Єдиний Арбітражний суд при ТПП СРСР існував, правда, й у Москві. Однак після розпаду Союзу РФ оголосила себе його правонаступницею, тому де-факто українці

мали звертатися до російського арбітражу. Верховна Рада України прийняла Декларацію про державний суверенітет України, де одним із ключових положень визначалася економічна самостійність нашої держави. Потім було ухвалено Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», в якому містилася рекомендація про створення арбітражу. Однак його заснували лише 11 серпня 1992 року. На той час українці не мали досвіду створення таких інституцій. Президія ТПП звернулася до мене з проханням допомогти створити міжнародний комерційний арбітраж, адже я викладав однойменний курс у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Ми зібрали кваліфіковану команду з українських правників, залучили також

іноземців, і нині маємо один із найуспішніших арбітражних судів у світі. Хоча діємо при ТПП, ми не є її структурою, не підлеглі їй.

– Ігорю Гавриловичу, а чим саме зумовлена така популярність українського арбітражу?

– Український комерційний арбітраж популярний, бо, поперше, до складу арбітрів залучено вихідців із 24 країн. 12 представників – це президенти чи голови комерційних арбітражів за кордоном. Також у нас працюють голови судів чи їхні заступники. Навіть президент Американської арбітражної асоціації у Нью-Йорку звернувся до нас із проханням про включення його до складу арбітрів, аби набратися нашого досвіду у веденні справ.

По-друге, у нас набагато дешевше. Навіть порівняно з Росією. Якщо мінімальний збір при колегіальному арбітражному розгляді справи в Росії становить 2,5 тисячі доларів США, то в нас – 1200. Якщо в РФ реєстраційний збір дорівнює 1 тисячі доларів, то в нас – 600.

Але наш основний козир – це строки розгляду справ. Навіть шведи запитують, чому колишні їхні клієнти тепер віддають перевагу нашому суду. Адже в жодній країні не розглядають 60 відсотків справ у строк до 3 місяців, а третину – у строк до 6 місяців. І лише окремі справи (де, наприклад, не можна знайти відповідь) – до 1 року. За кордоном подеколи справи розглядають 2–4 роки.

Безумовно, ще однією перевагою є об'єктивність нашого суду: при винесенні рішення ми повинні встановити об'єктивну істину. У Стокгольмі цього правила не завжди дотримуються. Більше того, шве-

Фабрика
журналу **Всё**

Ігор Гаврилович ПОБІРЧЕНКО (15 листопада 1923 р., Київ) – український правознавець, один із найавторитетніших юристів у світі, заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук з 1971 р., професор з 1972 р., академік НАПрНУ з 1993 р. 1949 р. закінчив Київську юридичну школу, а 1953 р. (екстерном) – юридичний факультет Київського університету. Працював в органах державного контролю, юстиції та державного арбітражу. Створив і очолював університетську кафедру господарського права. З 1992 р. – голова Міжнародного арбітражного суду і Морської арбітражної комісії при ТПП України. Член Міжнародної федерації арбітражних інститутів (Нью-Йорк) та Європейської арбітражної групи при Міжнародній торговій палаті (Париж). Є міжнародним арбітром міжнародних комерційних арбітражних судів 16 країн світу. Досліджує проблеми господарського права та міжнародного приватного права. Автор понад 240 наукових праць, зокрема 11 монографій і двох підручників з господарського права та арбітражного процесу. Нагороджений двома орденами князя Ярослава Мудрого V і IV ступенів, двома орденами Богдана Хмельницького III і II ступенів, 28 медалями, серед них – радянською «За відвагу», американською «За героїзм» і чехословацькою «За хоробрість», а також почесною відзнакою Верховного Суду України «За вірність закону».

ди заявляють, що наш підхід у деякому соціалістичний, адже правий той, хто доведе це, а, мовляв, копатися у справі нічого.

Якось у нашому суді розглядали справу, в якій сторонами були український і німецький резиденти. Однак німець, подаючи позов, пропустив строк позовної давності (3 роки). Про його продовження він не просив, тому йому відмовили в задоволенні позову. І це законно. А в Швеції правий той, хто це доведе, тому під сумнів можна поставити дотримання законодавства, яке застосовується. Тим паче що шведи схильні до, так би мовити, затягування прийняття рішення, адже це впливає і на розмір їхнього гонорару. В Україні цього немає.

Пригадую такий факт. За прем'єрства Єханурова до 2009 року діяв контракт з Росією, в якому було встановлено ціну на газ, прийнятну для України. Але Єхануров, підписуючи 4 січня 2006 року новий контракт, відступив від цього договору під тиском «Газпрому», і постало питання, чи йти в Стокгольм, чи ні. Адже саме Стокгольмський арбітраж було визначено у Договорі відповідним органом для розгляду суперечок між сторонами у разі їх виникнення. Безумовно, Україна була права, бо до 2009 року вона мала платити втричі менше. Але журналісти «Московского комсомольца» друкують інтерв'ю Ульфа Франке (колишній генеральний секретар Арбітражного інституту ТПС) про те, що останній, нібито відповідаючи на запитання з приводу суперечки, яка виникла між Україною та Росією, не радив Україні звертатися до Стокгольмського арбітражу через те, що там дуже дорогий арбітражний процес, повільно розглядаються справи тощо. Однак професор Кай Хобер, член Правління Арбітражного інституту у Стокгольмі, заперечив існування такого інтерв'ю. Заперечив це й Ульф Франке, адже, якби він розглядав справу, тільки реєстраційний збір мав би становити 60 тисяч євро. Тобто Стокгольмський арбітраж користується значно нижчим попиту, ніж МКАС. Він розглядає втричі менше справ. Арбітражний інститут Торгової палати м. Стокгольма дуже дорогий. Там стягують досить високий адміністративний збір, не кажучи вже про те, що гонорари арбітрів досягають 170 тисяч євро.

– Скажіть, будь ласка, а як відбувається процедура обрання арбітрів?

– Існують суди, де є закриті рекомендаційні списки, а є й суди, де таких списків немає. У Стокгольмі, наприклад, такий список відсутній. Тому для того, аби бути арбітром з якоїсь справи у Стокгольмі (у разі, якщо котрась зі

сторін вимагає цього), потрібно надати Арбітражному інституту своє резюме. Тільки після цього юриста можуть допустити до розгляду справи. Якщо ж є рекомендаційні списки, то арбітри обираються на їх основі. Наприклад, теперішній президент РФ Дмитро Медведев входить до списку арбітрів Міжнародного комерційного арбітражного суду при ТПП РФ (хоча на даний момент він тимчасово не бере участі в розгляді справ).

– Що таке «примусовий порядок» виконання рішення арбітражу?

– Державний виконавець на підставі виконавчого листа передає розпорядження в банк про списання відповідної суми та її перерахування з рахунків боржника. Однак Стокгольмський арбітражний інститут – не трибунал. Після прийняття рішення по справі «Нафтогазу» й «РосУкрЕнерго» в червні поточного року, міністр палива та енергетики України Юрій Бойко в одному з інтерв'ю зауважував, що це рішення обов'язково потрібно виконати, бо Стокгольмський інститут – міжнародний трибунал. Однак трибунал – це арбітраж, арбітражна колегія, третейський суд. Це склад арбітражного суду, який розглядає спір. Тобто це ті три арбітри, котрі розглядають конкретну справу. Відповідно їх рішення може бути оскаржене.

– А що загалом ви можете сказати з приводу цього рішення?

– Переглядаючи рішення Стокгольмського арбітражу в справі «Нафтогазу», можу сказати, що я не знаю жодного з арбітрів, котрі розглядали справу. Немає арбітрів ані з України, ані з Росії. Хоча остання й причетна до справи, адже 50 відсотків власників «РосУкрЕнерго» – представники «Газпрому». Невідомо, хто з представників сторін виступає від позивача та від відповідача: звідки вони і хто надав їм повноваження?

Тому виконувати таке рішення чи ні – невідомо. Одного разу Ю. Бойко говорить про те, що його потрібно обов'язково виконати, а потім – що його необхідно оскаржити.

Вважаю, згідно з Нью-Йоркською конвенцією 1958 року це рішення суперечить публічному порядку, тому не підлягає виконанню. І виконати примусово його можна лише через державний суд за місцем перебування боржника (у даному разі це Шевченківський районний суд міста Києва, адже НАК «Нафтогаз України» територіально підсудний саме цьому суду).

Українське законодавство полегшує трактування спірного питання про публічний порядок. У Законі України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня

2005 року міститься застереження про публічний порядок: норма права іноземної держави не застосовується у випадках, якщо її застосування призводить до наслідків, явно несумісних з основним правопорядком України. У таких випадках застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок з правовідносинами, а якщо таке право визначити або застосувати неможливо, то застосовується право України. Відмова в застосуванні права іноземної держави не може ґрунтуватися лише на відмінності правової, політичної або економічної системи відповідної іноземної держави від правової, політичної або економічної системи України.

У нашому випадку правовий порядок уже порушено, адже сторони вказують, що застосовують право Швеції, бо це було погоджено в контракті. Однак, якщо переглянути рішення від початку до кінця, не можна знайти посилання на жодну норму шведського законодавства. Тут міститься опис самого розгляду. Тому, знаючи з власного досвіду про роботу Стокгольмського арбітражу, я можу сказати, що з подивом перечитую це рішення. Я таких рішень ще не зустрічав.

У нашому Цивільному процесуальному кодексі передбачено: рішення іноземного суду виконується після визнання його державним судом України за місцем знаходження боржника, і цей суд видає виконавчий лист на примусове виконання. Процедура мала б бути такою: якщо «Нафтогаз» не виконує цього рішення, «РосУкрЕнерго» звертається до Шевченківського районного суду міста Києва і просить визнати рішення і видати виконавчий лист, але «Нафтогаз», якщо буде задоволене це прохання, має право оскаржити ухвалу в Апеляційному суді міста Києва. Далі сторона, котра не згодна, може оскаржити це у Верховному Суді України, який і приймає остаточне рішення.

Узагалі я ніколи не прогнозую наслідки футбольного матчу й судового спору. Однак я не маю самої справи, бо ж із цього, даруйте, некваліфікованого рішення жодних висновків зробити не можна. Але, якщо доведено, що Україна сплатила «Газпрому» вартість того газу, який зберігався, «РосУкрЕнерго» мала б претензії щодо 50 відсотків вартості газу саме до «Газпрому», а не до України. Адже «Газпром» одержав гроші за цей газ.

Тому можу сказати, що рішення має бути справедливим. Але, звичайно ж, це здійсниться волею тих, хто вирішує.